

بررسی روند شیوع ازکارافتادگی ناشی از کار در بیمه‌شدگان سازمان تأمین اجتماعی*

یدالله ادیب‌نیا^۱

چکیده

از دیدگاه سازمان بین‌المللی کار، تأمین اجتماعی حمایتی است که جامعه در برابر نابسامانی‌های اجتماعی و اقتصادی ناشی از قطع یا کاهش شدید درآمد افراد بر اثر بیکاری، بیماری، بارداری، ازکارافتادگی، سالمندی، فوت و همچنین افزایش هزینه درمان و نگهداری خانواده (عائله‌مندی)، به اعضای خود ارائه می‌کند.

براساس اصل ۲۹ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، ازکارافتادگی، بی‌سرپرستی، در راه‌ماندگی، حوادث و سوانح، نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره، حقی است همگانی و دولت موظف است طبق قوانین از محل درآمدهای عمومی و درآمدهای حاصل از مشارکت مردم، خدمات و حمایت‌های مالی فوق را برای یکایک افراد کشور تأمین کند.

---

* این طرح تحقیقاتی در مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی انجام پذیرفته است.
۱. پزشک عمومی (MPH, MD)، معاون امور کمیسیونهای پزشکی و طب کار اداره کل درمان مستقیم

تأمین اجتماعی در کشور ما حاصل بیش از هفتاد سال تلاش و تجربه و هم‌اندیشی صاحب‌نظران و دلسوزان کشور است. آنچه امروز در اختیار داریم، میراثی است که از نیم قرن پیش به جامانده است. نیم‌قرنی که پر از فراز و نشیب، آزمون و خطا و ناکامی‌ها و کامیابی‌هاست. در نیم قرن گذشته، دست‌اندرکاران سازمان تأمین اجتماعی کوشیده‌اند تا در هر گام بر استحکام و پایداری نظام تأمین اجتماعی افزوده شود، اقشار بیشتری از جمعیت کشور تحت پوشش قرار گیرند و تعهدات تأمین اجتماعی با سهولت و کیفیت بیشتری ارائه شود.

مهمترین تعهدات و خدمات سازمان تأمین اجتماعی طبق ماده ۳ این قانون شامل حوادث و بیماری‌ها و بارداری، بازنشستگی، ازکارافتادگی (کلی و جزئی)، مستمری بازماندگان، مقرری بیمه بیکاری، غرامت دستمزد ایام بیماری و بارداری، غرامت نقص عضو مقطوع، کمک هزینه عائله‌مندی، اولاد، ازدواج، کفن و دفن و... نیز هزینه وسایل کمک پزشکی (اورتوپروتز) می‌باشد. ازکارافتادگی یکی از عوارض و پیامدهای حوادث است. در کشور ما نیز با عنایت به ماده ۹۱ قانون تأمین اجتماعی جهت تعیین میزان ازکارافتادگی جسمی و روحی بیمه‌شدگان و افراد خانواده آنها، کمیسیون‌های پزشکی بدوی و تجدیدنظر با بهره‌گیری از دانش و تخصص پزشکان متخصص و مجرب و متعهد تشکیل می‌گردد.

اساس پرداخت مستمری ازکارافتادگی در تأمین اجتماعی، صدمات قابل تأیید پزشکی می‌باشد و به عنوان آسیبی تعریف می‌شود که منجر به ناهنجاری جسمی و یا روحی و روانی شده و می‌توان آن را با روش‌های تشخیص بالینی و پاراکلینیکی به اثبات رساند. از کارافتادگی‌های مشمول این قانون عمدتاً به علت بیماری‌ها و حوادث ناشی از کار و غیرناشی از کار رخ می‌دهد.

در این مطالعه سعی شده است که با تکیه بر اطلاعات و آمار ارائه شده توسط سازمان تأمین اجتماعی، خصوصیات ازکارافتادگی‌های ناشی از کار و روند شیوع آن در یک دوره ۱۰ ساله یعنی از سال ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴ و برآورد بار مالی ناشی از آن مورد تحلیل قرار گیرد.

۱. بیان مسئله و اهمیت پژوهش

آمارهای مربوط به حوادث کار نشان می‌دهد حوادث شغلی سالانه میلیون‌ها نفر کارگر را به کام مرگ فرستاده و جمع کثیری را دچار ازکارافتادگی می‌کند.

بر اساس گزارش سازمان بین‌المللی کار که در ماه می سال ۲۰۰۲ منتشر شده اعلام نموده، سالیانه در دنیا حدود ۲ میلیون نفر یعنی در هر ۱۵ ثانیه ۱ نفر در اثر حوادث و بیماری‌های مرتبط با کار جان خود را از دست می‌دهند و این در حالیست که این آمار در دو سال قبل از آن معادل ۱/۲ میلیون نفر بوده است.^۱

در حال حاضر میزان تلفات انسانی ناشی از کار سه برابر افرادی است که هر سال در جنگ به قتل می‌رسند. بر اساس آخرین آمار سازمان بین‌المللی کار ارزیابی جدیدی از حوادث و بیماری‌های شغلی حاکی از آن است که خطر بیماری‌های شغلی مهمترین معضل شایع مردم در محیط‌های کاری است و سالانه ۲۶۸ میلیون حادثه شغلی غیر مرگبار رخ داده که قربانیان آن حداقل یک تا سه روز کاری را از دست می‌دهند. همچنین سالانه ۱۶۰ میلیون مورد جدید از بیماری‌های شغلی مشاهده می‌شود و در نتیجه حدود ۴ درصد از تولید ناخالص داخلی جهان صرف پرداخت غرامت و غیبت از کار می‌شود. آمارها نشان می‌دهد در کشورهای تازه صنعتی شده میزان حوادث شغلی رو به کاهش است اما در برخی از کشورهای آسیایی و آمریکای لاتین که در جریان روند سریع صنعتی شدن قرار گرفته‌اند، این حوادث رو به افزایش است.^۲

در آمریکا در سال ۲۰۰۵ تعداد ۵۷۰۲ مورد حوادث مرگبار گزارش شده که نسبت به سال ۲۰۰۴ میلادی حدود ۱٪ کاهش یافته است. در آمریکا در سال ۲۰۰۵ روزهای از دست رفته کاری برابر ۱۲۳۴۷۰۰ روز (در صنایع خصوصی) بوده است.

طبق گزارش سازمان پزشکی قانونی، رشد فوت‌شدگان ناشی از کار در سال ۱۳۸۳ نسبت به سال گذشته افزایش ۳۴/۸ درصدی را نشان می‌دهد.

بر اساس ماده ۹۱ قانون تأمین اجتماعی برای تعیین میزان ازکارافتادگی جسمی و روحی بیمه‌شدگان و افراد خانواده آنها، کمیسیون بدوی و تجدید نظر پزشکی تشکیل خواهد شد. ترتیب تشکیل و تعیین اعضاء و ترتیب رسیدگی و صدور رأی براساس جدول میزان ازکارافتادگی طبق آئین‌نامه‌ای خواهد بود که به پیشنهاد این سازمان و تصویب شورای عالی می‌رسد و براساس بند ۱۳ ماده ۲ قانون تأمین اجتماعی ازکارافتادگی کلی عبارتست از کاهش

۱. آتیه، شماره ۳۶۴، ص ۱۶۰، مرکز سلامت محیط و کار وزارت بهداشت و درمان آموزش پزشکی، ۱۳۸۱، ص ۱۰.

۲. همان منبع، صص ۱۱-۱۰.

قدرت کار بیمه شده به نحوی که نتواند با اشتغال به کار سابق یا کار دیگری بیش از یک سوم از درآمد قبلی خود را به دست آورد و نیز براساس ماده ۷۰ قانون تأمین اجتماعی بیمه شدگانی که طبق نظر پزشک معالج غیر قابل علاج تشخیص داده می شوند پس از انجام خدمات توانبخشی و اعلام نتیجه توانبخشی یا اشتغال چنانچه طبق نظر کمیسیون های پزشکی مذکور در ماده ۹۱ این قانون توانایی خود را کلاً یا بعضاً از دست داده باشند، مزایایی به آنها تعلق خواهد گرفت.

موضوع از کار افتادگی از مواردی می باشد که بیمه شده قبل از شرایط بازنشستگی از چرخه کار و تولید خارج و علاوه بر اینکه دیگر حق بیمه ای به سازمان پرداخت نمی نماید، بلکه ماهیانه بابت حمایت از کارافتادگی بصورت مستمر مزایای از کارافتادگی از سازمان دریافت می نماید. لذا برآورد هزینه های پرداختی توسط سازمان به از کارافتادگان ناشی از کار تحت عنوان مستمری از کارافتادگی می باشد که برای سازمان اهمیت بسزایی دارد.

۲. اهداف پژوهش

این اهداف پژوهش با اهداف زیر انجام شده است:

الف- بررسی روند شیوع از کار افتادگی ناشی از کار (کلی، جزئی) در بیمه شدگان سازمان تأمین اجتماعی به تفکیک فاکتورهای سن، جنس، وضعیت تاهل، سابقه پرداخت حق بیمه، نوع بیمه، نوع از کارافتادگی، منطقه جغرافیایی طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴

ب- بررسی روند از کارافتادگی ناشی از کار در بیمه شدگان تأمین اجتماعی بر حسب علل از کار افتادگی به تفکیک فاکتورهای سن، جنس، سابقه پرداخت حق بیمه، وضعیت تاهل، کد فعالیت اقتصادی و عضو حادثه دیده و مقایسه وضعیت مذکور بین سال قبل و سال بعد از برقراری مقررات صدور دفترچه از کارافتادگی (سالهای ۱۳۸۱ و ۱۳۸۳).

ج- تعیین ارتباط بین از کارافتادگی و پارامترهای سن، جنس، سابقه پرداخت حق بیمه، وضعیت تاهل، علل و نوع حادثه و عضو حادثه دیده.

د- تعیین سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته و برآورد تعهدات مالی ناشی از کار افتادگی طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴

ه- مطالعه قوانین و مقررات مربوط به از کارافتادگی در ایران و کشورهای منتخب

- و - بررسی روند تحولات ازکارافتادگی طی دهه مذکور از جنبه‌های قانونی و حقوقی (بررسی قوانین، آئین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های مرتبط) در سازمان تأمین اجتماعی ایران.
- ز - بررسی روند تحولات ازکارافتادگی طی دهه مذکور از نظر اجرایی (بررسی فرایند تعیین ازکارافتادگی) در سازمان تأمین اجتماعی ایران.
- ح - ارائه راهکارهای پیشگیری از ازکارافتادگی.

۳. روش پژوهش

این پژوهش یک مطالعه کاربردی، گذشته‌نگر مقطعی و توصیفی است که به منظور بررسی روند شیوع ازکارافتادگی ناشی از کار بیمه‌شدگان سازمان تأمین اجتماعی و برآورد تعهدات مالی ناشی از آنها طی سال‌های ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴ (یک دهه) انجام گردیده است.

۴. جامعه پژوهش

جامعه آماری این پژوهش شامل ۹۳۹۹ نفر از ازکارافتادگان ناشی از کار تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی بودند که بین سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴، ازکارافتاده گردیده‌اند.

۵. تعاریف واژه‌های کلیدی

۵-۱. ازکارافتادگی جزئی

چنانچه میزان کاهش قدرت کار بیمه‌شده بین ۳۳ تا ۶۶ درصد و به علت حادثه ناشی از کار باشد، یا عبارت است کاهش قدرت کار بیمه‌شده به نحوی باشد که با اشتغال به کار سابق یا کار دیگری فقط قسمتی از درآمد خود را به دست آورد.

۵-۲. ازکارافتادگی کلی

بیمه‌شدگانی که طبق نظر پزشک معالج غیرقابل علاج تشخیص داده می‌شوند پس از انجام خدمات توانبخشی و اعلام نتیجه توانبخشی یا اشتغال چنانچه طبق نظر کمیسیون‌های پزشکی موضوع ماده ۹۱ قانون تأمین اجتماعی در جه کاهش قدرت بیمه‌شده ۶۶ درصد و بیشتر باشد ازکارافتاده کلی شناخته می‌شود. به عبارت دیگر از کارافتادگی کلی عبارت است از کاهش

قدرت کار بیمه شده به نحوی که نتواند با اشتغال به کار سابق یا کار دیگری بیش از یک سوم از درآمد قبلی خود را بدست آورد.

۳-۵. بیمه شده اجباری

بیمه شده‌ای است که به دستور کارفرما یا نماینده او در محلی به نام کارگاه کار می‌کند و مزد یا حقوق در یافت می‌کند.

۴-۵. بیمه شده اجباری کارگران ساختمانی

به کارگرانی اطلاق می‌شود که در کارهای ساختمانی اعم از ایجاد ساختمان یا توسعه ساختمان و یا تجدید بنا و تخریب مربوط به آن شاغل می‌باشند.

۵-۵. بیمه شده اختیاری

کسانی که طبق تبصره ماده ۸ قانون تأمین اجتماعی، به علتی غیر از علل مندرج در قانون مذکور از ردیف بیمه شدگان اجباری خارج شده یا می‌شوند، به موجب آئین‌نامه مقررات مربوطه می‌توانند با انعقاد قرارداد بیمه خود را به طور اختیاری ادامه دهند.

۶-۵. بیمه شده حرف و مشاغل آزاد

به افرادی اطلاق می‌شود که برای انجام حرفه و شغل مورد نظر با داشتن کارگر (کارفرما) یا خود به تنهایی (خویش فرما) به استناد مجوز اشتغال صادره از مراجع ذیصلاح یا به تشخیص سازمان تأمین اجتماعی به کار اشتغال داشته و مشمول مقررات حمایتی خاصی نباشند و با انعقاد قرارداد، حق بیمه متعلقه را طبق مقررات به سازمان پرداخت نمایند (ماده ۱ آئین‌نامه اجرائی قانون اصلاح بند ب و تبصره ۳ ماده ۴ قانون تأمین اجتماعی مصوب ۱۳۶۶ هیأت وزیران).

۷-۵. بیمه شده راننده

به کلیه رانندگان وسایل حمل بار و مسافر بین شهری که با دفترچه‌های کار رانندگی معتبر، مشمول مقررات قانون تأمین اجتماعی قرار گرفته باشند اطلاق می‌گردد.

۵-۸. بیمه‌شده قالبیان

کلیه بافندگان خانگی قالی، قالیچه، گلیم و زیلو در سراسر کشور هستند که رأساً و بدون کارفرما و با استفاده از دستگاه بافندگی فعال (در حال بافت) در واحد مسکونی خود مشغول به کار بافندگی هستند.

۵-۹. حادثه شغلی

حادثه شغلی یا حادثه ناشی از کار حادثه‌ای است که در حین انجام وظیفه و به سبب آن برای بیمه‌شده اتفاق می‌افتد. مقصود از حین انجام وظیفه تمام اوقاتی است که بیمه‌شده در کارگاه یا مؤسسات وابسته یا ساختمان‌ها و محوطه آن مشغول کار باشد و یا به دستور کارفرما در خارج از محوطه کارگاه عهده‌دار انجام مأموریتی باشد.

۵-۱۰. سال‌های مشارکت اقتصادی از دست رفته

تعداد سال‌هایی است که فرد باید حق بیمه پرداخت نماید تا در دوران بازنشستگی مستمری در یافت نماید. برای محاسبه این تعداد سال، طبق قانون تأمین اجتماعی بیمه‌شده بایستی ۶۰ سال سن و ده سال سابقه پرداخت حق بیمه داشته باشد (البته از سال ۱۳۸۱ بصورت پلکانی به ازای هر سال، یک سال به سابقه اضافه می‌شود)، یا سی سال سابقه و ۵۰ سال سن داشته باشد و یا اینکه دارای ۳۵ سال سابقه پرداخت حق بیمه باشد.

۶. مبانی نظری و ادبیات پژوهش

۶-۱. اقتصاد و نیروی کار

ارزش زندگی انسان رو به تزاید است و مسئولیت ایمنی قانوناً به عهده کارفرما گذاشته شده است، ولی مقرراتی که از کشورهای توسعه یافته تقلید شده‌اند در بیشتر موارد کارکرد مؤثری ندارند.

برآوردهای اخیر منتشره در کشورهای صنعتی، هزینه متوسط حوادث ناشی از کار و بیماری‌های حرفه‌ای را برابر چهار درصد تولید ناخالص ملی اعلام کرده است البته محاسبات اقتصادی نباید محدود به هزینه‌یابی شود.

با توجه به اینکه از دید اقتصاددانان هزینه‌ها شامل هزینه‌های آشکار و پنهان می‌باشد، لذا در این پژوهش سعی بر آن شده است که هزینه‌های آشکار بابت ازکارافتادگی که همان مبالغ مستمری ازکارافتادگی می‌باشد و نیز به عنوان هزینه‌های پنهان سال‌های مشارکت اقتصادی از دست رفته را برآورد و محاسبه شود.

توسعه صنایع و پیشرفت فن‌آوری در کنار آثار مثبت و ارزشمند خود با آثار و عوارض ناگواری نیز همراه بوده است. عوارضی چون آلودگی‌های محیط کار و زندگی، حوادث ناشی از کار، بیماری‌های حرفه‌ای و ناشی از کار، ایجاد نقص عضو، ازکارافتادگی و مرگ از جمله ضایعاتی هستند که با توسعه صنایع و فن‌آوری بیش از پیش زندگی انسان و به ویژه کارگران را مورد تهدید قرار داده است. در مقابل جوامع بشری نیز به مرور درصدد مقابله با این عوارض برآمده و سعی و تلاش خود را جهت توقف و یا کاهش این تهدیدات به کار برده‌اند. از جمله این تلاش‌ها تعیین ضوابط و مقررات بوده است و در این ارتباط باید تدوین اصول و ضوابط ایمنی و بهداشتی و به طور کلی وضع قوانین و مقررات کار و تأمین اجتماعی را از عوامل کاهنده این ضایعات به شمار آورد. مثلاً از اوایل قرن نوزدهم به دنبال تصویب نخستین قوانین کار در کشورهای صنعتی، موضوع لزوم بازرسی و نظارت بر اجرای این قوانین نیز مطرح گردید. در هزینه‌یابی حوادث شغلی باید به هزینه‌های پنهان و هزینه فرصت‌ها توجه ویژه‌ای داشته باشیم و گر نه عمق خسارات وارده مشخص نمی‌شود. یکی از بزرگترین اجزا هزینه حوادث، هزینه انسانی آن است که در این پژوهش سعی می‌شود در یک جامعه ازکارافتاده تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی محاسبه گردد.

۶-۲. حوادث شغلی

در دائره المعارف بین‌المللی کار حادثه این گونه تعریف شده است: «یک اتفاق پیش‌بینی نشده و خارج از انتظار که سبب صدمه و آسیب شود». در قانون تأمین اجتماعی نیز در تعریف حادثه آمده است: «حوادث ناشی ازکار عبارت از حوادثی است که حین انجام وظیفه و به سبب آن برای بیمه‌شده اتفاق می‌افتد. مقصود از حین انجام وظیفه تمامی اوقاتی است که بیمه‌شده در کارگاه، مؤسسات وابسته، ساختمان‌ها و محوطه آن مشغول به کار باشد یا به دستور کارفرما در خارج از محوطه کارگاه مأمور انجام کاری می‌شود. ضمناً اوقات رفت و آمد

بیمه شده از منزل به کارگاه و بالعکس نیز جزو این اوقات محسوب می شوند. همچنین حوادثی که حین اقدام برای نجات سایر بیمه شدگان آسیب دیده و مساعدت به آنان اتفاق می افتد، حادثه ناشی از کار محسوب خواهد شد».

از حدود ۱۵۰ سال پیش حوادث کار شروع به افزایش نموده و چندین برابر گردیده است علت این موضوع تغییر شکل اساسی روش های صنعتی است که تولیدات مکانیکی در مقیاس بزرگی انجام می شود و کارخانه ها به صورت واحدهای تولیدی واقعی درآمده اند. نویسنده ای در توصیف وضعیت حوادث ناشی از کار در سال ۱۸۴۴ در کشوری که انقلاب صنعتی در آنجا (انگلستان) شروع شده می گوید که عده اشخاص ناقص العضو در منچستر به اندازه ای بود که گویی قشونی از میدان جنگ مراجعت کرده اند. اعمال ناامن و شرایط ناامن از عوامل خطرناک به شمار می روند. خطرات یا اعمال ناامن و شرایط ناامن می توانند برای مدت های طولانی وجود داشته باشند بدون آنکه حادثه ای رخ دهد.

شاید اولین کسی که با دیدگاه علمی مسئله حادثه را به طور جدی مدنظر قرارداد دلبیو اچ. هاینریش بود. او با بررسی ۲۵۰۰ مورد حادثه در سال ۱۹۳۱ مدل دومینو را ارائه داد. این تئوری بیان می کند زنجیره حوادث شبیه دومینوی، پنج قطعه ای است که قطعات آن در کنار یکدیگر واقع شده اند و با افتادن هر قطعه، قطعات دیگر نیز می افتد. عواملی که هاینریش در زنجیره حوادث بیان می کند عبارتند از: پیشینه و محیط اجتماعی، علل نایمن، شرایط نایمن، حادثه، آسیب و صدمه در این تئوری بیان می شود و با حذف یکی از قطعات می توان از عملکرد قطعه بعدی جلوگیری کرد.^۱

۱-۲-۶. علل حوادث شغلی

مطالعات انجام شده در سال های اخیر نشان دهنده این حقیقت است که به طور کلی حادثه ناشی از کار علت واحدی نداشته و معلول علل فنی و انسانی متفاوتی است. این علل بستگی به نوع، محیط، وضع و ابزار و شرایط انجام کار داشته و می توان آنها را به دو دسته مستقیم و غیرمستقیم کرد. منظور از علل مستقیم عبارت است از عللی که در به وجود آوردن حادثه سهم اصلی را دارا بوده و با توجه به وضع کار و صنعت می توان این علل را چنین خلاصه کرد: جابجا کردن کالا، کار با ماشین آلات، سقوط اشیا، افتادن کارگر از ارتفاع، استفاده غیر صحیح از

۱. ارقامی، ۱۳۷۹، ص ۲.

ابزار کار، افتادن به علت لیز خوردن یا برخورد با مانع، سوختگی و بالاخره تصادف با وسیله نقلیه در محیط کارگاه یا هنگام رفت و برگشت به محل کار.

علل غیرمستقیم سبب بوجود آمدن حادثه نمی‌شود بلکه در صورت وجود عواملی امکان بوجود آمدن حادثه را بیشتر می‌کند این گروه شامل تمام عواملی است که باعث خستگی، ناراحتی و نارضایتی کارگر می‌شود.

علل حوادث ناشی از کار به اشکال مختلف قابل طبقه‌بندی است و برای تعیین علل آن الزاماً باید آن را طبقه‌بندی کرد. بر اساس اعلام سازمان بین‌المللی کار سه عامل اصلی حادثه عبارتند از:

ابزار: عدم وجود تجهیزات حفاظتی در ماشین آلات

محیط کار: شرایط نامناسب محیط کارمانند گرما، سرما، سروصدا و تهویه

انسان: انسان ماشین نبوده و پیچیدگی‌های خاص خود را دارد، رفتار او قابل پیش‌بینی نبوده و مرتکب اشتباه و خطا هم می‌شود. این اشتباه انسانی در مقام طراح، کارگر یا مدیر فرایند ممکن است رخ دهد. خطای انسانی یکی از مهم‌ترین علل حوادث در محیط کار است. شاید به جرأت بتوان گفت زمانی که در اوایل دهه ۳۰ میلادی هاینریش در کتاب «پیشگیری از حوادث صنعتی» پس از سال‌ها تحقیق «اعمال نایمن» را عامل ۸۸ درصد حوادث عنوان و با ارائه مدل دومینو پایه‌گذار مکتب نوینی در علم ایمنی شد مهم‌ترین پارادایم ایمنی به وقوع پیوست. لذا در بررسی علل حوادث شغلی همواره به نقش انکارناپذیر انسان باید توجه ویژه نمود.

۷. بررسی قوانین و مقررات مربوط به ازکارافتادگی در کشورهای منتخب

۷-۱. ایران

۷-۱-۱. مستمری ازکارافتادگی

ازکارافتادگی کلی یا کاهش دوسوم توانایی کسب درآمد. درضمن بیمه‌شده لازم است از یک سال سابقه پرداخت حق‌بیمه در ده سال گذشته داشته باشد که ۹۰ روز آن باید در یک سالی باشد که منجر به ازکارافتادگی کلی شده است. جهت ازکارافتادگی جزئی (غیرناشی از کار) هیچ‌گونه ضوابط پرداخت مستمری وجود ندارد.

۷-۱-۲. مزایای ازکارافتادگی دائم (غیرناشی ازکار)

مستمری ازکارافتادگی: اگر میزان نقص عضو ۶۶٪ و بیشتر باشد (یعنی فرد ازکارافتاده کلی باشد)، مستمری برابر است با ۳۳ درصد از میانگین درآمد ظرف مدت ۲ سال گذشته ضربدر تعداد سالهای پرداخت حق بیمه. حداقل مستمری: برابر ۵۰ درصد میانگین درآمد بیمه شده است (اگر فرد متأهل بوده و تحت تکفل داشته باشد برابر ۶۰٪) که هر سال مقدار آن از حداقل دستمزد تعیین شده توسط شورای حقوق و دستمزد در کشور کمتر نخواهد بود.

۷-۱-۳. شرایط احراز برقراری مستمری ازکارافتادگی

مزایای حوادث شغلی: در این موارد سابقه پرداخت حق بیمه برای برقراری مستمری معیار نبوده و بیمه شده با هر سابقه‌ای در صورت ازکارافتادگی استحقاق دریافت مستمری مربوطه را دارد. حداکثر مبلغ مستمری نیز برابر ۱۰۰ درصد درآمد بیمه شده که مشمول پرداخت حق بیمه است می‌باشد، ولی از سقف دستمزد تعیین شده برای هر سال نباید تجاوز کند. ازکارافتادگی جزئی (ناشی ازکار): اگر میزان نقص عضو بین ۳۳ درصد تا ۶۶ درصد باشد، فرد ازکارافتاده جزئی تلقی می‌شود، در این موارد درصدی از کل مستمری متناسب با درصد ازکارافتادگی که فرد دارد به عنوان مستمری ازکارافتادگی جزئی ماهیانه به وی پرداخت می‌شود. غرامت نقص عضو مقطوع (ناشی ازکار): اگر درصد نقص عضو بین ۱۰ درصد تا ۳۳ درصد باشد مبلغ مقطوع و به صورت یکجا که معادل ۳۶ برابر مبلغ مستمری ازکارافتادگی ماهیانه بیمه شده می‌باشد، ضربدر درصد ازکارافتادگی به بیمه شده پرداخت می‌شود. بدیهی است در مواردی که ازکارافتادگی غیرناشی از کار باشد صرفاً در صورت ازکارافتاده کلی بودن، مستمری تعلق می‌گیرد ولی در مواردی که ازکارافتادگی به علت حادثه ناشی از کار باشد، مزایای ازکارافتادگی کلی، جزئی یا غرامت نقص عضو مقطوع حسب درصد ناتوانی فرد به او تعلق می‌گیرد.

۷-۲. هندوستان

۷-۱-۲. مزایای ازکارافتادگی

صندوق حمایتی دوره بازنشستگی: در مواردی که بیمه شده جهت فعالیت و کار طبیعی و عادی، توانایی خود را کاملاً و بصورت دائمی از دست داده باشد از این صندوق حمایت می‌شود.

برنامه مستمری: جهت بیمه‌شدگانی که به علت حوادث شغلی بصورت دائم و کامل از کارافتاده شده باشند صرفاً سابقه پرداخت حق بیمه یک ماه برای آنها ضرورت دارد.
برنامه پاداش: این برنامه برای از کارافتادگی‌هایی است که به علت بیماری یا حادثه غیرناشی از کار ایجاد شده باشد.

۷-۲-۲. مزایای از کارافتادگی دائم

صندوق حمایتی دوره بازنشستگی: یک مبلغ یکجا که معادل کل میزان پرداخت حق بیمه توسط کارفرما و کارگر در طول مدت سنوات وی به اضافه سود آن است، به بیمه‌شده پرداخت می‌شود.

برنامه مستمری: یک مستمری ماهیانه که بر پایه میزان حقوق مشمول حق بیمه تنظیم می‌شود که از حداقل ۲۵۰ روپیه هند کمتر نمی‌باشد، یا بصورت اختیاری یک مبلغ یکجا معادل کل میزان پرداخت حق بیمه توسط کارفرما و کارگر در طول مدت سنوات وی با اضافه سود آن به وی پرداخت می‌شود.

برنامه پاداش: بر پایه آخرین دستمزد بیمه‌شده بوده و یک مبلغ یکجایی است که برابر با دستمزد ۱۵ روز برای تعداد سالهای پرداخت حق بیمه (اشتغال) قبل از شروع از کارافتادگی (برای تعداد سالهایی که اشتغال داشته ولی بطور کامل و مستمر نبوده است در صورتی که بیش از ۶ ماه در آن سال اشتغال داشته محسوب می‌گردد ولی یک مبلغی از محاسبات انجام شده کسر می‌گردد). بیشترین پاداش معادل ۳۵۰/۰۰۰ روپیه است.
جهت کارگران فصلی، کارفرما باید به ازای هر فصل اشتغال آنان معادل ۷ روز دستمزد در آن فصل محاسبه و پرداخت نماید.

۷-۲-۳. شرایط احراز برقرار مستمری از کارافتادگی

مزایای حوادث ناشی از کار: در این موارد سابقه پرداخت حق بیمه برای برقراری مستمری از کارافتادگی معیار نیست و فرد با هر مدت سابقه کار، در صورت از کارافتاده شدن مشمول برقراری مستمری از کارافتادگی می‌گردد.

مستمری از کارافتادگی دائم: مستمری براساس میزان کاهش توانایی در کسب درآمد پرداخت می‌شود، مدت زمان مستمری توسط کمیسیون پزشکی تعیین می‌گردد.

یک کمیسیون پزشکی مجزا نیز میزان کاهش توانایی بیمه‌شده در نتیجه حادثه شغلی یا بیماری شغلی ایجاد شده است را تعیین می‌نماید. حداکثر مبلغ مستمری برابر است با مزایای غرامت دستمزد ایام بیماری است.

ازکارافتادگی جزئی: درصدی از کل مبلغ مستمری ازکارافتادگی متناسب با درصد ناتوانی بیمه‌شده، به او پرداخت می‌گردد.

۷-۳. آلمان

۷-۳-۱. مستمری ازکارافتادگی

کاهش کامل در توانایی کسب درآمد (عدم توانایی در کارکردن بیش از ۳ ساعت در روز در هر نوع وضعیت استخدامی) یا کاهش جزئی در توانایی کسب درآمد (عدم توانایی در کارکردن حداقل ۶ ساعت در روز در هر نوع وضعیت استخدامی و برای بیمه‌شدگانی که قبل از ۲ ژانویه ۱۹۶۱ میلادی متولد شده‌اند «عدم توانایی در کارکردن برای حداقل ۶ ساعت در روز در شغل قبلیشان»).

بیمه‌شده باید حداقل ۵ سال سابقه کار (پرداخت حق بیمه) داشته باشد که ۳۶ ماه آن الزاماً باید در طول ۵ سال گذشته باشد.

۷-۳-۲. مزایای ازکارافتادگی دائم

مستمری ازکارافتادگی: برابر است با جمع درآمدهای بیمه‌شده که شامل (درآمدهای سالیانه شخصی تقسیم بر متوسط درآمدهای تمامی سالهای مشارکت (اشتغال) وی ضربدر عامل ورودی) ضربدر عامل مستمری و ارزش مستمری.

عامل مستمری برای مواردی که توانایی کسب درآمد بطور کامل کاهش یافته است، برابر عدد ۱ و برای کاهش جزئی برابر ۰/۵ می‌باشد.

از اول ژانویه ۲۰۰۴ میلادی تا ۳۰ ژوئن ۲۰۰۵ میلادی، ارزش مستمری برابر با ۲۶/۱۳ پوند می‌باشد. ارزش مستمری به عنوان مبلغ مزایای ماهیانه برای متوسط یک سال از سال‌هایی که بیمه‌شده درآمد داشته است محاسبه می‌گردد که با تغییرات در دستمزد تنظیم می‌شود.

اگر ازکارافتادگی قبل از سن ۶۰ سالگی اتفاق بیفتد، دوره‌ای که از زمان شروع ناتوانی وی تا سن ۶۰ سالگی می‌باشد را بطور کامل جهت محاسبه مستمری در نظر گرفته می‌شود.

عامل ورودی طبیعی (عدد یک) به ازای هر ماهی که مستمری پرداخت می‌گردد تا سن ۶۳ سالگی ماهیانه ۰/۰۳ کاهش داده می‌شود که این کاهش تا حداکثر ۰/۱۰۸ خواهد بود.

۷-۳-۳. شرایط احراز برقراری مستمری ازکارافتادگی

مزایای ازکارافتادگی به علت حوادث شغلی و بیماری‌های شغلی: در اینگونه موارد سابقه پرداخت حقیقه جهت برقراری مستمری ازکارافتادگی معیار نیست و بیمه‌شده با هر مدت سابقه کار، در صورت ازکارافتاده شدن، مشمول برقراری مزایای ازکارافتادگی می‌باشد. **مستمری ازکارافتادگی دائم:** اگر بیمه‌شده ۱۰۰ درصد ازکارافتاده باشد، معادل میانگین ۶۶/۶ درصد از درآمد سال آخرش را به عنوان مستمری ازکارافتادگی دریافت خواهد نمود. **مستمری ازکارافتادگی جزئی:** اگر درصد ناتوانی کسب کرده برابر ۲۰ درصد یا بیشتر باشد، درصدی از مستمری کامل متناسب با میزان کاهش توانایی کسب درآمد وی به او تعلق می‌گیرد.

کمک هزینه ازکارافتادگی جزئی شدید: ۱۰ درصد از مستمری پایه در صورتی که میزان کاهش توانایی در کسب درآمد معادل ۵۰ درصد یا بیشتر باشد و بیمه‌شده کار نکند و در ضمن هیچ‌گونه مستمری دیگری نیز دریافت ننماید برای وی در نظر گرفته می‌شود. اگر بیمه‌شده بیکار باشد، مبلغ مستمری برای حداکثر مدت ۲ سال دیگر، افزایش می‌یابد.

۷-۴. آمریکا

۷-۴-۱. مستمری ازکارافتادگی

عدم توانایی در اشتغال در یک شغل مناسب و درآمدزا به علت نقص عضوی که انتظار می‌رود حداقل یک سال بطول انجامد یا منجر به فوت گردد. در این گونه موارد بیمه‌شده باید حداقل سابقه ۳ ماه اشتغال به ازای هر سال از سن ۲۱ سالگی تا زمان ازکارافتادگی داشته باشد که این باید حداکثر تا ۴۰ دوره سه ماهه در طول سنوات خدمتی او بوده و ۲۰ دوره سه ماهه آن باید در ۱۰ سال قبل از شروع ازکارافتادگی باشد. شرایط احراز برای افراد جوان و نابینا سهل‌تر می‌باشد.

مبلغ مستمری ازکارافتادگی: مبلغ مستمری براساس میانگین درآمدهای مشمول حق بیمه سالیانه از سال ۱۹۵۰ به بعد (یا سن ۲۱ سالگی اگر دیرتر باشد) می باشد و شاخص آن براساس آخرین نرخ تورم دستمزد تازمان شروع ازکارافتادگی بجز ۵ سالی که کمترین درآمد را داشته است می باشد.

۲-۴-۷. شرایط احراز مستمری ازکارافتادگی

مزایای ازکارافتادگی به علت حوادث ناشی ازکار: در این گونه موارد هیچگونه حداقل سابقه پرداخت حق بیمه نیاز نمی باشد مگر آنهایی که در معرض بیماری های شغلی می باشند.

۳-۴-۷. مزایای ازکارافتادگی دائم

مستمری ازکارافتادگی دائم: در اکثر ایالتها اگر بیمه شده ازکارافتاده کلی باشد برابر ۶۶/۶ درصد از درآمد می باشد. در ۹ حوزه قضائی مبلغ مستمری بین ۳۱۲ روز تا ۵۰۰ هفته محدود می گردد. ازکارافتادگی جزئی: مستمری متناسب با میزان کاهش دستمزد می باشد. لیکن در صورتی که به علت حوادث و صدمات مشخص شده ای باشد به نرخ کامل البته برای تعداد هفته های کمتری پرداخت می گردد.

۸. مراحل بررسی و تجزیه و تحلیل داده ها

در این مطالعه از روش های محاسبه فراوانی، میانگین، درصد، تصاعد هندسی، رسم یک بعدی و دوبعدی و نمودارهای گرافیکی گوناگون استفاده و تحلیل داده های جمع آوری شده، انجام پذیرفته است.^۱ علاوه بر این توزیع فراوانی ازکارافتادگان کلی و جزئی ناشی از کار برحسب منطقه جغرافیائی و فاکتورهای سن، جنس، وضعیت تاهل، نوع بیمه و سابقه پرداخت حق بیمه برآورد شده است. در ضمن سالهای مشارکت اقتصادی ازدست رفته هر بیمه شده در طول دوران زندگی خود، تعیین شده است. به عبارت دیگر بیمه شده سالهایی را حق بیمه پرداخت می نماید تا در دوران بازنشستگی مستمری دریافت نماید، ازکارافتادگی در این سالها مشارکت

۱. اطلاعات کامل در کتابخانه مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی موجود است.

اقتصادی را کاهش می‌دهد. برای محاسبه این سالها، با عنایت به قانون تأمین اجتماعی (شرایط احراز بازنشستگی)، براساس شرایط هرگروه، تعداد سالهایی را که بیمه‌شدگان باید تا سن قانونی و یا سابقه مورد نظر در زمان از کارافتادگی کسر نموده و براساس شرایط موجود در قانون تفاضل حاصل را به عنوان سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته از کارافتاده پذیرفته و حاصل جمع آن را برای کل از کارافتادگان کلی محاسبه شده است.

- برآورد بار مالی ناشی از حمایت‌های ناشی از از کارافتادگی کلی، شامل «مبلغ مستمری پرداختی به بیمه‌شدگان از کارافتاده کلی» دهه مورد مطالعه در «سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته» است که براساس نرخ تنزیل مورد بررسی قرار گرفته است. برای برآورد بار مالی ناشی از، از کار افتادگی بیمه‌شدگان در دهه مذکور، به تفکیک مشمولین حداقل مستمری، مشمولین بالاتر از حداقل مستمری و میانگین از کارافتادگان کلی این دهه و نیز به تفکیک از کارافتادگان کلی ناشی از کار و از کارافتادگان کلی غیر ناشی از کار ابتدا با توجه به درصد میانگین رشد سالهای ۷۴ تا ۸۴ (۲۳.۴۹٪) در خصوص مشمولین حداقل مستمری و ۱۸.۴٪ برای مشمولین بالاتر از حداقل مستمری، میانگین در یافتی هر یک از از کارافتادگان این دهه تا پایان سال ۸۳ محاسبه و پس از سال ۸۳ تا پایان سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته هر فرد با از کار افتادگی کلی با استفاده از نرخ تنزیل به جهت برخورداری سازمان از سود ناشی از سرمایه‌گذاری مبالغ مورد نظر با لحاظ کردن دو شیوه محاسبه، بار مالی سازمان در سالهای باقی‌مانده (از سال ۸۴ تا پایان سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته هر نفر) از کارافتادگی کلی محاسبه گردیده است.

دو شیوه مورد نظر برای محاسبه، ۲۲٪ نرخ تنزیل اعلام شده توسط سازمان و ۱۸.۵ درصد نرخ اعلام شده توسط بانک مرکزی است و این در صورتی است که بپذیریم در سالهای آتی و تا پایان سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته برای هر بیمه‌شده از کار افتاده نرخ‌های اعلام شده همین ارقام باشد.

پس از محاسبه بار مالی سازمان جهت هر بیمه‌شده از کارافتاده کلی تا پایان سالهای اقتصادی از دست رفته، نتایج در مقایسه با یکدیگر مورد تحلیل قرار گرفته‌اند.

۹. بررسی نتایج و تحلیل داده‌های پژوهش

۹-۱. بررسی روند شیوع ازکارافتادگی ناشی ازکار (کلی و جزئی) در بیمه‌شدگان سازمان تأمین اجتماعی به تفکیک فاکتورهای سن، جنس، نوع بیمه، نوع ازکارافتادگی و سابقه پرداخت حق بیمه طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴

جدول شماره ۱. توزیع فراوانی مستمری‌بگیران تحت پوشش سازمان تأمین اجتماعی به تفکیک نوع ازکارافتادگی و سال

تعداد سال	مستمری‌بگیر کلی ناشی از کار	مستمری‌بگیر کلی غیرناشی از کار	مستمری‌بگیر جزئی ناشی از کار
۱۳۷۴	۴۳۱	۲۶۳۵	۴۱۳
۱۳۷۵	۴۸۱	۲۹۰۵	۴۹۵
۱۳۷۶	۳۱۴	۲۶۳۷	۳۹۱
۱۳۷۷	۳۳۲	۲۶۶۹	۳۷۲
۱۳۷۸	۲۹۹	۲۶۸۶	۴۰۰
۱۳۷۹	۳۳۶	۳۰۸۰	۴۶۱
۱۳۸۰	۴۱۷	۳۴۲۲	۵۲۷
۱۳۸۱	۴۷۰	۴۲۲۵	۵۷۸
۱۳۸۲	۵۹۹	۵۱۵۷	۸۱۰
۱۳۸۳	۵۵۲	۴۷۸۹	۷۲۱

منبع: داده‌های پژوهش

با توجه به اطلاعات جمع‌آوری شده از مجموع ۴۳۶۰۴ مستمری‌بگیر ازکارافتاده تحت پوشش سازمان طی سالهای مورد مطالعه، مستمری‌بگیران ازکارافتاده ناشی ازکار (جزئی و کلی) در مجموع ۹۳۹۹ نفر (حدود ۲۲ درصد) بودند که به تفکیک ۴۲۳۱ نفر (۹/۷ درصد) مستمری‌بگیران ازکارافتاده کلی ناشی ازکار و ۵۱۶۸ نفر (۱۱/۹ درصد) مستمری‌بگیران ازکارافتاده جزئی ناشی از کار را دربر می‌گرفت.

- طبق اطلاعات استخراج شده از جداول مربوطه از مجموع مستمری‌بگیران ازکارافتاده ناشی از کار حدود ۹۹ درصد را مردان و ۱ درصد را زنان تشکیل می‌دهند.

- بالاترین میزان مستمری‌بگیران کلی ناشی از کار به ترتیب با ۱۵/۶ درصد مربوط به گروه سنی ۳۵ تا ۴۰ سال و ۱۴/۹ درصد به گروه سنی ۳۰ تا ۳۵ سال اختصاص دارد.
- بالاترین میزان مستمری‌بگیران جزئی ناشی از کار نیز به ترتیب با ۱۸/۳ درصد به گروه سنی ۳۵ تا ۴۰ سال و ۱۸/۱ درصد به گروه سنی ۳۰ تا ۳۵ سال اختصاص دارد و در نهایت نتیجه می‌گیریم که میزان مستمری‌بگیران ناشی از کار کلی و جزئی در گروه سنی کمتر از ۳۵ سال به ترتیب حدود ۳۴ و ۳۸ درصد مستمری‌بگیران از کارافتاده ناشی از کار می‌باشند و لذا توجه به سلامت جوانان حائز اهمیت می‌باشد.
- بیمه‌شدگان اجباری با ۸۵ درصد (۳۵۹۸ مورد) از مجموع ۴۲۳۱ مستمری‌بگیر کلی ناشی از کار بیشترین درصد و رانندگان با ۷/۶ درصد (۳۲۲ مورد) در مقام دوم قرار دارد. در مستمری‌بگیران جزئی ناشی از کار نیز بیشترین درصد به ترتیب با ۹۰/۸ درصد و ۳/۸ درصد به بیمه‌شدگان اجباری و رانندگان اختصاص دارد. در نهایت با توجه به اطلاعات جدول مشخص می‌گردد که مستمری‌بگیر ناشی از کار در بیمه‌شدگان اجباری با توجه به نوع شغل آنان و جمعیت بالای آنها امری طبیعی است. از طرفی در از کار افتادگان کلی ناشی از کار درصد رانندگان ۷/۶ درصد و کارگران ساختمانی ۵/۸ درصد کل از کارافتادگان کلی ناشی از کار را تشکیل می‌دهند ولی این درصدها در از کارافتادگان جزئی ناشی از کار به ترتیب ۳/۸ و ۳۳/۸ درصد است و این بیانگر شدیدتر بودن پیام‌های حادثه در این نوع بیمه‌شدگان است.
- ۲۲/۸ درصد مستمری‌بگیران کلی ناشی از کار سابقه کمتر از یک سال حق بیمه ۳۷/۷ درصد سابقه یک تا ۵ سال و ۱۸/۷ درصد سابقه ۵ تا ۱۰ سال پرداخت حق بیمه دارند. به نوعی حدود ۶۰ درصد از کارافتادگان کلی ناشی از کار سابقه کمتر از ۵ سال پرداخت حق بیمه دارند.
- حدود ۵۸ درصد از کارافتادگان جزئی ناشی از کار نیز سابقه کمتر از ۵ سال سابقه پرداخت حق بیمه دارند.
- از کارافتادگان ناشی از کار از سال ۱۳۷۸ تا ۱۳۸۲ یک روند روبه افزایش داشته است به استثناء سال ۱۳۸۳ که در مقایسه با سال ۱۳۸۳ حدود ۱ درصد کاهش داشته است.
- ضمناً حدود ۳۹ درصد مستمری‌بگیران از کارافتاده ناشی از کار طی ۱۰ سال مورد مطالعه، مربوط به ۳ سال اخیر (۱۳۸۱ تا ۱۳۸۴ می‌باشد).

۹-۲. بررسی روند شیوع ازکارافتادگی ناشی از کار (کلی و جزئی) در بیمه‌شدگان سازمان تأمین اجتماعی برحسب علل ازکارافتادگی به تفکیک فاکتورهای سن، جنس، سابقه پرداخت حق بیمه و مقایسه وضعیت مذکور بین سال قبل و سال بعد از برقراری مقررات صدور دفترچه تعیین میزان ازکارافتادگی (سال ۱۳۸۱ و سال ۱۳۸۳)

این بخش شامل سه قسمت می‌باشد. در قسمت اول روند شیوع ازکارافتادگی ناشی از کار در سال ۸۱ که مجموعاً ۱۰۴۸ نفر را تشکیل می‌دهد (حدود ۴۵ درصد کلی و حدود ۵۵ درصد جزئی) که به تفکیک نوع بیمه، جنس، سابقه پرداخت حق بیمه، علت و عضو حادثه‌دیده منجر به ازکارافتادگی مورد بررسی قرار گرفته است.

- نتایج نشان می‌دهد که اکثریت طیف ازکارافتادگان ناشی از کار مربوط به بیمه‌شدگان اجباری می‌باشد و کارگران ساختمانی و رانندگان در رتبه‌های بعدی قرار دارند. ۹۹٪ ازکارافتادگان ناشی از کار در سال ۸۱ مردان و ۱٪ را زنان تشکیل می‌دهند.

جدول شماره ۲. مقایسه وضعیت ازکارافتادگان ناشی از کار (کلی و جزئی) در سالهای ۸۱ و ۸۳ به تفکیک سابقه پرداخت حق بیمه

سابقه بیمه	سال ۱۳۸۳	سال ۱۳۸۱
کمتر از ۱ سال	۲۳/۵ درصد	۲۳/۶ درصد
۱ تا ۳ سال	۲۳/۳	۲۳/۱
۳ تا ۵ سال	۱۲/۴	۱۳/۴
۵ تا ۱۰ سال	۲۰/۱	۲۱/۳
۱۰ تا ۱۵ سال	۱۰/۹	۸/۹
۱۵ تا ۲۰ سال	۶/۸	۵/۷
۲۰ تا ۲۵ سال	۱/۸	۲/۹
بیش از ۲۵ سال	۱/۲	۱/۱
جمع کل	۱۰۰	۱۰۰

منبع: داده‌های پژوهش

- حدود ۲۴ درصد از کارافتادگان ناشی از کار در سال ۸۱ کمتر از یک سال سابقه پرداخت حق بیمه و بیش از ۴۶ درصد کمتر از ۳ سال سابقه پرداخت حق بیمه داشته‌اند و تنها ۳ درصد بیش از ۲۰ سال سابقه پرداخت حق بیمه داشته‌اند.
- ۱۸ درصد از کارافتادگان ناشی از کار در سال ۸۱ کمتر از ۲۵ سال سن و حدود ۳۷ درصد کمتر از ۳۰ سال سن دارند.
- بیشترین از کارافتادگان ناشی از کار در سال ۸۱ در صنایع فلزات اساسی و محصولات شیمیایی اشتغال دارند، یعنی این دو فعالیت اقتصادی حدود ۴۱ درصد طیف از کارافتادگی ناشی از کار را تشکیل می‌دهند.
- ۵۱ درصد از کارافتادگی‌های ناشی از کار در سال ۸۱ مربوط به بی‌احتیاطی بیمه‌شده بوده و ۱۴ درصد مربوط به وسایل بی‌حفاظ و معیوب می‌باشد.
- آسیب‌دیدگی و نقص عضو اندام‌های فوقانی (دستها و انگشتان دستها) بیشترین علت منجر به از کارافتادگی ناشی از کار با حدود ۴۴ درصد موارد در سال ۸۱ می‌باشد. اندام‌های تحتانی (پا و انگشتان پا) با ۱۸ درصد و ستون فقرات و گردن با ۱۲ درصد در رتبه‌های بعدی قرار دارند.
- در قسمت دوم روند شیوع از کارافتادگی ناشی از کار (کلی و جزئی) در سال ۱۳۸۳ که مجموعاً ۱۲۷۳ نفر را تشکیل می‌دهد (حدود ۴۳ درصد کلی و ۵۷ درصد جزئی) طبق پارامترهای قبلی مورد بررسی قرار گرفته است.
- در قسمت سوم مقایسه روند شیوع از کارافتادگی ناشی از کار در سالهای ۸۱ و ۸۳ براساس پارامترهای فوق انجام شده است.
- در مقایسه موارد از کارافتادگی‌های ناشی از کار در سال ۸۱ و ۸۳ مشخص می‌گردد که تعداد از کارافتادگی‌های ناشی از کار در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۱ حدود ۲۱/۵ درصد افزایش داشته است.
- در مقایسه پارامترهای ذکرشده مربوط به از کارافتادگی‌های ناشی از کار در سال ۸۱ و ۸۳ مشخص می‌گردد که در هر دو سال بالغ بر ۸۵ درصد از کارافتادگان ناشی از کار را بیمه‌شدگان اجباری تشکیل می‌دهند. در هر دو سال ۹۹ درصد موارد را مردان و ۱ درصد را زنان تشکیل می‌دهند.

در سال ۸۱ در حدود ۷۸ درصد موارد ازکارافتادگی‌های ناشی از کار را متاهلین و در سال ۸۳ حدود ۸۱ درصد موارد را متاهلین تشکیل می‌دهند.

در سال ۸۱ حدود ۵۹ درصد ازکارافتادگان ناشی از کار سابقه کمتر از ۵ سال و در سال ۸۳ این رقم ۶۰ درصد می‌باشد.

در سال ۸۱ حدود ۳۶ درصد ازکارافتادگان ناشی از کار کمتر از ۳۰ سال سن و در سال ۸۳ این رقم به ۴۰ درصد افزایش یافته است. به عبارتی ازکارافتادگی ناشی از کار در سال ۸۳ در طیف سنی زیر ۳۰ سال حدود ۴ درصد رشد داشته است.

در هر دو سال بیشترین تعداد ازکارافتادگی ناشی از کار به ترتیب مربوط به فعالیتهای فلزات اساسی و صنایع محصولات شیمیایی می‌باشد.

در سال ۸۱ بیشترین علت ازکارافتادگی ناشی از کار مربوط به بی‌احتیاطی با ۵۱ درصد فراوانی و در سال ۸۳ با ۵۳/۵ درصد می‌باشد در رتبه‌های بعدی نیز در سال ۸۱ می‌توان به وسایل بی‌حفاظ با ۱۰/۳ درصد و وسایل معیوب با ۴ درصد و در سال ۸۳، وسایل بی‌حفاظ با ۶/۷ درصد و وسایل معیوب با ۶/۵ درصد اشاره نمود.

آسیب‌دیدگی عضو منجر به ازکارافتادگی ناشی از کار در هر دو سال مربوط به اندام‌های فوقانی می‌باشد که در سال ۸۱ حدود ۴۳/۵ درصد و در سال ۸۳ حدود ۴۷ درصد موارد را شامل می‌شود.

بعد از اندام‌های فوقانی، بیشترین عضو حادثه‌دیده منجر به ازکارافتادگی ناشی از کار مربوط به اندام‌های تحتانی می‌باشد که در هر دو سال حدود ۱۸ درصد موارد را تشکیل می‌دهد. از طرفی در سال ۸۳ آسیب‌دیدگی اعضای مانند مغز، تنه و چشم که منجر به ازکارافتادگی ناشی از کار گردیده نسبت به سال ۸۱ کاهش داشته است.

۳-۹. وضعیت ازکارافتادگان کلی ناشی از کار به تفکیک عوامل مختلف

بررسی‌ها نشان می‌دهد که وقوع تقریباً تمامی موارد ازکارافتادگی کلی ناشی از کار در مردان می‌باشد که عواملی نظیر تعداد بیشتر بیمه‌شدگان مرد، کارمردان در مشاغل پرخطر، بی‌احتیاطی و جسارت بیشتر آنان در این مورد تأثیر گذار است.

- بیشتر از ۲۰ درصد بیمه‌شدگان از کارافتاده کلی ناشی از کار کمتر از یکسال حق بیمه پرداخت نموده‌اند و ۵۸ درصد آنان کمتر از ۵ سال حق بیمه پرداخت کرده‌اند. تنها کمتر از ۶ درصد آنان بیش از ۲۰ سال حق بیمه پرداخت نموده‌اند.
- در سال ۸۱ و ۸۳ به ترتیب ۴۱ و حدود ۴۸ درصد از کارافتادگان کلی ناشی از کار کمتر از ۳۰ سال سن داشته‌اند و ۵ درصد آنان بیش از ۶۰ سال سن دارند. این موضوع نشان دهنده نیازی به توجه ویژه به گروه سنی جوانان است.
- صنایع فلزات اساسی، ماشین‌های الکتریکی و غیرالکتریکی در هر دو سال ۸۱ و ۸۳ بالاترین از کارافتادگان کلی ناشی از کار را به خود اختصاص داده است. رتبه‌های بعدی نیز به صنایع محصولات شیمیایی، کائوچویی، کشاورزی، جنگلبانی، شکار و صید ماهی اختصاص دارد که در سال ۸۳ این صنایع به ترتیب ۸/۶ و ۲/۳ درصد افزایش از کارافتاده کلی ناشی از کار داشته‌اند.
- بیشتر از ۵۰ درصد علل از کارافتادگی کلی ناشی از کار بی‌احتیاطی بوده است. وسایل بی‌حفاظ و وسایل معیوب علل بعدی را تشکیل می‌دهند. در سال ۸۳ علل بی‌احتیاطی و وسایل بی‌حفاظ به ترتیب حدود ۳/۵ و ۲ درصد نسبت به سال ۸۱ کاهش و وسایل معیوب حدود ۳/۳ درصد افزایش یافته است.
- در سالهای ۸۳ و ۸۱ بالاترین نوع حادثه منجر به از کارافتادگی کلی ناشی از کار مربوط به بریدگی و قطع اعضاء به ترتیب با حدود ۲۸ و ۲۱ درصد بوده است و رتبه بعدی به سقوط و لغزیدن با حدود ۱۳ و ۱۷ درصد به ترتیب در سالهای مذکور اختصاص دارد.
- به عبارتی بریدگی و قطع عضو در سال ۸۳ نسبت به سال ۸۱ حدود ۷ درصد افزایش و سقوط کردن و لغزیدن حدود ۴ درصد کاهش یافته است.
- بیشترین اعضایی که آسیب‌دیدگی آن منجر به از کارافتادگی کلی ناشی از کار شده‌اند در سال ۸۱ به اندام‌های فوقانی و ستون فقرات به ترتیب با ۴۲ و ۱۷ درصد و در سال ۸۳ اندام‌های فوقانی و اندام‌های تحتانی به ترتیب با ۴۷/۵ و ۱۵ درصد می‌باشند.
- در سال ۸۳ اعضای حساس بدن مانند مغز، جمجمه، چشم و گردن نسبت به سال ۸۱ کاهش ۵/۸ درصدی در از کارافتادگی کلی ناشی از کار داشته است.

۹-۴. تعیین سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته و برآورد بار مالی ناشی از ازکارافتادگی کلی بیمه‌شدگانی که در فاصله سال‌های ۷۴ تا ۸۴ از کارافتاده شده‌اند ۷۱/۵ درصد از ازکارافتادگان کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه جزء گروه مشمولین دریافت حداقل مستمری بوده‌اند که بطور متوسط سالیانه از رشد ۲۳/۴۹ درصد مستمری بهره‌مند می‌گردند و ۲۸/۵ درصد از ازکارافتادگان کلی ناشی از کار دهه مذکور جزء گروه مشمولین دریافت بالاتر از حداقل مستمری بوده که به طور متوسط سالیانه از رشد ۱۸/۴ درصد مستمری بهره‌مند می‌گردند. بطور متوسط سالیانه به علت هر مورد ازکارافتادگی کلی ناشی از کار ۱۶/۱ سال مشارکت اقتصادی از دست رفته و به علت هر مورد ازکارافتادگی غیرناشی از کار ۱۱/۹ سال مشارکت اقتصادی از دست رفته است. به عبارت دیگر سازمان تأمین اجتماعی جمعاً در دوره زمانی مورد مطالعه، ۶۶۸۹۳ سال بابت ازکارافتادگی کلی ناشی از کار و ۴۰۷۱۷۹ سال بابت ازکارافتادگی کلی غیرناشی از کار، حق بیمه قابل دریافت را از دست داده است و از طرفی در مجموع ۴۷۴۰۷۲ سال بیشتر مستمری پرداخت نموده است.

جدول شماره ۳. سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته طی سالهای ۱۳۷۴ تا ۱۳۸۴

سال	سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته		
	ناشی از کار	غیر ناشی از کار	جمع
۱۳۷۴	۵۲۷۹	۳۴۳۰۹	۳۹۵۸۸
۱۳۷۵	۱۰۰۲۰	۳۳۸۷۲	۴۳۸۹۲
۱۳۷۶	۶۲۶۷	۳۰۲۴۵	۳۶۵۱۲
۱۳۷۷	۷۰۶۰	۳۱۲۱۱	۳۸۲۷۱
۱۳۷۸	۶۱۴۳	۳۰۹۵۵	۳۷۰۹۸
۱۳۷۹	۴۱۳۹	۳۷۴۱۱	۴۱۵۵۰
۱۳۸۰	۵۲۱۷	۴۱۲۱۴	۴۶۴۳۱
۱۳۸۱	۵۳۲۶	۵۱۳۲۴	۵۶۶۵۰
۱۳۸۲	۷۵۳۰	۶۳۸۰۱	۷۱۳۳۱
۱۳۸۳	۹۹۱۲	۵۲۸۳۷	۶۲۷۴۹
جمع	۶۶۸۹۳	۴۰۷۱۷۹	۴۷۴۰۷۲

منبع: داده‌های پژوهش

در صورتی که نرخ تنزیل اعلامی سازمان (۰.۲۲٪) را ملاک عمل قرار دهیم نتایج زیر بدست می‌آید:

- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سال ۱۳۸۳ برابر ۶۴,۱۳۲,۵۹۸ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۴۴,۶۱۵,۹۴۳ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۱۱۳,۰۲۹,۳۳۶ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه از سال ۱۳۸۴ تا پایان سال‌های مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۱۱۵,۴۲۵,۳۶۶ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۱۲۰,۸۰۸,۹۵۵ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۱۰۱,۹۳۷,۴۰۰ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سال‌های مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۱۷۹,۵۵۷,۹۶۳ ریال بوده که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۱۶۵,۴۲۴,۸۹۸ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۲۱۴,۹۶۶,۷۳۶ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی غیرناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سال ۱۳۸۳ برابر ۵۷,۰۲۸,۶۷۲ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۴۱,۱۲۴,۰۶۱ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۹۶,۹۳۷,۸۷۱ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی غیرناشی از کار در دهه مورد مطالعه از سال ۱۳۸۴ تا پایان سال‌های مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۷۷,۰۰۰,۴۵۷ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۸۵,۱۱۸,۶۲۹ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۵۶,۶۲۹,۶۵۰ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی غیرناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سال‌های مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۱۳۴,۰۲۹,۱۲۹ ریال بوده که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۱۲۶,۲۴۲,۶۹۰ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۱۵۳,۵۶۷,۵۲۱ ریال خواهد بود.

- نتایج فوق با روش محاسبه نرخ تنزیلی اعلام شده توسط سازمان تأمین اجتماعی (۲۲٪) نشان می‌دهد که بار مالی ناشی از هر مورد از کارافتادگی کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه حدود ۳۳ درصد بیشتر از موارد غیر ناشی از کار است. در صورتی که نرخ تنزیل اعلامی بانک مرکزی (۱۸/۵٪) را ملاک عمل قرار دهیم نتایج بدست آمده عبارتند از:
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سال ۱۳۸۳ برابر ۵۸,۵۳۵,۴۰۴ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۴۱,۸۲۵,۰۶۲ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۱۰۰,۴۰۱,۲۴۹ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه از سال ۱۳۸۴ تا پایان سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۱۴۴,۴۴۴,۹۳۷ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۱۵۱,۰۷۶,۶۰۷ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۱۲۷,۸۳۰,۰۵۰ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی ناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سال های مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۲۰۲,۹۸۰,۳۴۲ ریال بوده که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۱۹۲,۹۰۱,۶۶۹ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۲۲۸,۲۳۱,۲۹۹ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی غیرناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سال ۱۳۸۳ برابر ۵۲,۲۳۳,۷۲۵ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۳۸,۵۶۴,۹۷۶ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۸۶,۵۳۲,۵۱۱ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی غیر ناشی از کار در دهه مورد مطالعه از سال ۱۳۸۴ تا پایان سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۹۲,۶۴۱,۲۲۲ ریال است که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۱۰۳,۰۲۹,۱۶۳ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۶۶,۵۷۴,۹۱۹ ریال خواهد بود.
- میانگین بار مالی از هر مورد از کارافتاده کلی غیرناشی از کار در دهه مورد مطالعه از زمان از کارافتادگی تا پایان سالهای مشارکت اقتصادی از دست رفته برابر ۱۴۴,۸۷۴,۹۴۷ ریال بوده که جهت مشمولین حداقل مستمری برابر ۱۴۱,۵۹۴,۱۳۹ ریال و در خصوص مشمولین بالاتر از حداقل مستمری برابر ۱۵۳,۱۰۷,۴۳۰ ریال خواهد بود.

نتایج فوق با روش محاسبه نرخ تنزیلی اعلام شده توسط بانک مرکزی نشان می‌دهد که بار مالی ناشی از ازکارافتادگان کلی به دلایل ناشی از کار در دهه مورد مطالعه حدود ۴۰ درصد بیشتر از، از کار افتادگی کلی غیرناشی از کاراست.

در مقایسه نتایج بدست آمده در دو روش می‌توان دریافت که:

در هر دو صورت بار مالی سازمان تأمین اجتماعی در خصوص ازکارافتادگان کلی ناشی از کار نسبت به ازکارافتادگان کلی غیر ناشی از کار بیشتر می‌باشد.

از طرفی سایر هزینه‌های مستقیم و غیرمستقیم ناشی از، از کارافتادگی از جمله برآورد بار مالی ناشی از عدم پرداخت حق بیمه به سازمان، بار مالی ناشی از هزینه‌های درمانی و سایر هزینه‌های ناشی از غیبت از محل کار در طول مدت درمان و استراحت پزشکی، عواقب روحی و اجتماعی ناشی از ازکارافتادگی و در نهایت هزینه‌های تولید از دست رفته ملی در کلان کشور به علت عدم پیش‌بینی در طرح مورد بررسی قرار نگرفته است.

۱۰. پیشنهادات

۱۰-۱. پیشنهادات منتج از نتایج پژوهش

۱. اطلاع‌رسانی و آموزش به کارفرمایان در خصوص آگاهی مدیریت به مبانی اصول ایمنی و همچنین تکالیف قانونی آنان در رابطه با سلامت نیروی کار و نیز رعایت نکات ایمنی و بهداشتی محیط کار در راستای ماده ۶۶ قانون تأمین اجتماعی.
۲. الزام به آموزش فنی حرفه‌ای و اختصاصی شغلی به کارگران در بدو استخدام و آموزش مبانی ایمنی مربوط به دستگاه‌ها و تجهیزات و نیز نحوه استفاده صحیح از وسایل حفاظت فردی.
۳. با توجه به اینکه یکی دیگر از مواردی که بعنوان بی‌احتیاطی محسوب می‌شود عدم تناسب جسمی و روحی بیمه‌شده (کارگر) با توجه به شغل وی است و از این بابت وی به علت اشتغال در آن شغل دچار حادثه ناشی ازکارشده یا در صورت داشتن بیماری مرتبط با آلاینده‌های شغلی، بیماریش تشدید و در نهایت منجر به ترک کار و ازکارافتادگی می‌گردد، لذا توجه به معاینات بدو استخدام موضوع ماده ۹۰ قانون تأمین اجتماعی به منظور بررسی احراز تناسب جسمی و روحی بیمه‌شده با شغل پیشنهادی وی حائز اهمیت است.

۴. پیشنهاد به کارگیری افراد ماهر و باتجربه در کارهای حساس و منع کارگران جوان در کارهایی که آنان را بطور مستقیم در معرض خطر مواد سمی قرار می‌دهد و نیز کارهایی که نیاز به تمرکز فکری خاص دارند.
۵. بیشترین عضو حادثه دیده منجر به از کارافتادگی دستها می‌باشند. لذا باید از ۲ طریق از آسیب وارده به آن جلوگیری نموده و حتی الامکان صدمات عضو مذکور را کاهش داد:
الف) با بکارگیری تمهیداتی که در هنگام کار نیاز تماس دست با ماشین‌آلات و ابزار کاهش یابد، یابره عبارتی می‌توان به اتوماتیک کردن ابزار و ماشین‌آلات و کنترل آنها از راه دور اشاره نمود.
ب) استفاده از وسایل حفاظت فردی مناسب جهت دستها (دستکش مناسب) که در صورت برخورد با قطعات و مواد خطرناک از آسیب وارده حتی المقدور گرفته شده و شدت صدمه را کاهش دهیم.
۶. باتوجه به اینکه یکی دیگر از دلایل بی‌احتیاطی، خستگی بیش از حد ناشی از شیفت‌های کاری اضافی و چند شغله بودن کارگران به علت وضعیت بد اقتصادی آنان می‌باشد، لذا توجه به وضعیت اقتصادی کارگران به اشکال گوناگون از جمله پرداخت یارانه و کمک‌های بلاعوض و مشارکت در سودسالانه و نیز بکارگیری یک نفر کارشناس بهداشت روانی در جهت ارتقاء شرایط روانی کارگران می‌تواند مثرتر باشد.
۷. نظر به اینکه حدود ۶۰ درصد از کارافتادگان ناشی از کار سابقه کمتر از ۵ سال داشته‌اند لذا دو موضوع در این رابطه قابل طرح می‌باشد.
الف) افرادی که وارد سیستم بیمه‌ای شده‌اند از ابتدا سالم نبوده و یا تناسب جسمی و روحی با شغل پیشنهادی را نداشته‌اند.
ب) محیط‌های کار آنان مخاطره‌آمیز می‌باشد.
لذا بدین منظور بایستی تدابیر جدی بکارگیری شود تا معاینات بدو استخدام در کشور جدی گرفته شود. ضمناً با هماهنگی با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت کار و امور اجتماعی محیط‌های کار به طور مستمر حداقل سالی یکبار مورد بازدید قرار گرفته و عوامل زیان‌آور محیط کارشناسایی و ارزیابی شده و بر این اساس اقدامات کنترلی به عمل آید.
۸. ایجاد هماهنگی برون سازمانی و تعامل بیشتر با وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت کار و امور اجتماعی به منظور نظارت بیشتر بر محیط‌های کار و بویژه در مشاغل صنایع فلزات اساسی، ماشین‌های الکتریکی و غیرالکتریکی و صنایع محصولات شیمیایی و

کائوچویی که بیشترین درصد از کارافتادگی ناشی از کار را داشته‌اند و تدوین بانک اطلاعات مخاطرات شغلی بویژه جهت کارگاه‌های مذکور و برقراری سیستم‌های تشویق و تنبیه و برخورد قانونی باتخلفات کارفرمایان.

۹. باتوجه به اینکه فرم‌های جمع‌آوری اطلاعات مربوط به حوادث در سازمان تأمین اجتماعی کامل نیست و نمی‌توان کلیه اطلاعات مورد نیاز جهت برنامه‌ریزی‌های آتی (نظیر علل حوادث بطور کامل و نوع دقیق شغل افراد) را جهت تهیه بانک اطلاعات مخاطرات شغلی و مشخص نمودن شغل‌های پرمخاطره و برنامه‌ریزی جهت شناور نمودن نرخ حق بیمه در مشاغل مختلف و نیز سایر اقدامات قانونی مرتبط را جمع‌آوری نمود، لازم است با نظر کلیه کارشناسان دست اندر کار، فرمی مناسب طراحی و تدوین گردد.

با عنایت به نتایج حاصل از برآورد بار مالی ناشی از کارافتادگی کلی بیمه‌شدگان در دهه مذکور نشان می‌دهد که در موارد حوادث ناشی از کار سازمان تأمین اجتماعی متعهد به پرداخت مبالغ بیشتری نسبت به موارد غیرناشی از کار می‌باشد، اهمیت توجه بیشتر به مقوله ایمنی محیط کار و پیشگیری از حوادث ناشی از کار را بیش از پیش مطرح می‌نماید.

۲-۱۰. پیشنهادات و راهکارهای اجرایی منتج از قوانین از کارافتادگی در سایر کشورها و تجربیات مجری در زمینه نحوه تعیین از کارافتادگی در راستای کاهش از کارافتادگی‌های زودرس

الف) طراحی نظام قانونمند در جهت اجرای ماده ۶۶ قانون تأمین اجتماعی و بررسی قصور کارفرما در راستای رعایت نکات ایمنی و بهداشت محیط کار در خصوص حوادثی که به سازمان گزارش می‌گردد با بهره‌گیری از نیروی انسانی متخصص موجود در سازمان و با همکاری سایر ارگانهای مرتبط و بویژه دستگاه قضایی.

ب) بکارگیری تدابیر لازم و طراحی نظامی که از طریق آن بتوان قبل از ارجاع مصدومین و بیماران جهت تعیین میزان از کارافتادگی، آنها را به منظور بازتوانی و توانبخشی به مراکز مورد نظر معرفی و در نهایت تلاش نمود تا بتوان از میزان مصدومیت و بیماری آنان کاست و به شغل خود بازگردند، نه اینکه از کارافتاده شده و از چرخه کار و تولید خارج شوند (در راستای ماده ۵۶ قانون تأمین اجتماعی).

ج) نظر به اینکه کلیه خسارات ناشی از حوادث ناشی از کار و بیماری‌های شغلی و عوارض آنها منجمله ازکارافتادگی و فوت مستقیماً به سازمان تأمین اجتماعی و در اصل صندوق بیمه‌شدگان وارد می‌شود. لذا پیشنهاد می‌شود با اصلاح قوانین کار جمهوری اسلامی مرتبط با مقررات و ضوابط نظارت و بازرسی کارگاه‌ها و محیط کار، کارشناسان بهداشت حرفه‌ای سازمان تأمین اجتماعی نیز مانند بازرسی وزارت کار و وزارت بهداشت به نیروی کار و محیط کار نظارت مستقیم داشته و به عنوان ضابط قضائی قلمداد گردند.

د) به منظور ترغیب کارفرمایان جهت ایمن‌سازی و استانداردسازی محیط کار و کاهش عوامل سخت و زیان‌آور محیط کار و سرمایه‌گذاری در این راستا به منظور کاهش فرسایش زودرس جسمی و روحی کارگران شاغل پیشنهاد شناور ساختن حق بیمه سهم کارفرما از طریق دولت به مجلس می‌شود. بدینگونه که مشاغل دسته‌بندی شده و بابت پرمخاطره‌آمیزترین مشاغل حق بیمه بیشتری (سهم کارفرما) منظور و برای ایمن‌ترین مشاغل حق بیمه کمتری از سهم کارفرما منظور گردد. این موضوع می‌تواند در قالب مالیات رفاه اجتماعی در قالبی که دارای اثرات خارجی منفی^۱ هستند پیگیری شود و سهم مالیات را در اختیار سازمان تأمین اجتماعی و یا به کارکنان پرداخت شود.

۳-۱۰. نحوه تعیین درصد ازکارافتادگی

۱. باتوجه به تعاریفی که در قانون برای ازکارافتادگی شده است ازجمله درصد و میزان نقص عضو بیمه‌شده، عدم توانایی بیمه‌شده در کسب بیش از یک سوم درآمد قبلی خود در شغل فعلی یا شغل مناسب دیگری و همچنین عدم توانایی وی در ادامه کار و اشتغال باید نظامی طراحی شود تا هر متقاضی باطی مراحل آن توسط پزشکان کمیسیون‌های پزشکی تعیین درصد ازکارافتادگی گردد.

۲. باید جدول نقص عضو و ازکارافتادگی بازنگری و جداول جدیدی طراحی و تدوین گردد که شامل تمام سیستم‌های اصلی بدن بوده و برای هر نقص عضوی که انتظار می‌رود به علت آن بیمه‌شده قادر به کار نباشد و ازکارافتاده شناخته شود، معیارهایی در آن در نظر گرفته شود.

---

1 . Negative Externality

۳. جدول بیماری‌های شغلی در راستای ماده ۶۱ قانون تأمین اجتماعی تدوین و در نظام تعیین ازکارافتادگی توسط سازمان تأمین اجتماعی بکارگیری شود.
۴. نظامی طراحی شود تا در صورتی که بیماری و نقص عضو بیمه‌شده در حد درصد ازکارافتادگی می‌باشد، بررسی شود آیا توانایی بیمه‌شده جهت شغل دیگری تناسب دارد یاخیر؟ در صورتی که توانایی وی جهت اشتغال در شغل مناسب دیگری با در نظرگرفتن سن، میزان تحصیلات و تجربه کاری و هرنوع مهارت دیگری کسب نموده است نامناسب باشد، آنگاه برای تعیین درصد نهائی باعنایت به شغل، سن، میزان تحصیلات و میزان توانایی وی جهت کسب درآمد اقدام شود.
۵. نظامی طراحی گردد تا برای تعیین ازکارافتادگی، معیارهای نقص عضو و معلولیت و بیماری‌هایی مدنظر قرار گیرد. در معیار نقص عضو و معلولیت باید علاوه بر نقص عضو جسمی و یا عملکردی یک عضو یا سیستم، مواردی که بطور مستقیم قابل اندازه‌گیری نمی‌باشد با درجه‌بندی خاص خود مانند درد و... نیز ملحوظ نظر قرار گیرد.
۶. طراحی جدول تعیین نقص عضو و ازکارافتادگی جهت بیماری‌ها و نقص عضو و معلولیت‌های ناشی از حوادث به‌طور مجزا و برای سیستم‌های مختلف بدن.
۷. در درجه‌بندی درصد نقص عضوها بایستی دو نوع درجه‌بندی برای بیان نقص عضو سیستم‌های مختلف بدن مورد توجه قرار گیرد.
- معمولاً درجه‌بندی سیستم‌های مختلف بدن برابر یک درصدی از درجه‌بندی کل بدن می‌باشد که در این نظام باید طوری اقدام شود تا جهت تعیین درصد نهائی، درجه‌بندی هر سیستم به درجه‌بندی کل بدن تبدیل و در نهایت تصمیم‌گیری شود.
۸. باتوجه به اهمیت شغل، سن و میزان توانایی بیمه‌شده در کسب درآمد، باید جداول و ضوابط و معیارهایی را تدوین نمود تا درصدهای نهائی نقص عضو با استفاده از آن معیارها با ملحوظ نظر قراردادن سه عامل مهم فوق‌الذکر تخصیص داده شود.
۹. جهت جمع ترکیبی دو یا چند نقص عضو یا بیماری در یک بیمه‌شده باید نظامی طراحی نمود تا درصد نقص عضو و بیماری‌ها بنحوی با هم ترکیب و جمع شود که توانایی بیمه‌شده را جهت اشتغال بکار کاهش دهد.
۱۰. نحوه بازنگری و بازبینی ازکارافتادگی پس از تصویب کمیسیون‌های پزشکی پیگیری شود.

۱۱. با عنایت به اینکه مزایای مستمری ازکارافتادگی تا زمانی که بیمه‌شده ازکارافتاده باشد و اشتغال بکار نکند پرداخت می‌شود لذا باید نظامی طراحی گردد تا:
  - براساس ماده ۹۳ قانون تأمین اجتماعی نسبت به بررسی مجدد و دوره‌ای ازکارافتادگان از طریق سیستم انفورماتیک اقدام گردد.
  - باتوجه به احتمال بهبودی وضعیت بیمار از نظر پزشکی در آینده، باید پرونده وی ظرف مدت یک سال تا حداکثر ۵ سال در مواردی که ازکارافتادگی ناشی ازکار باشد مورد بازنگری قرار گیرد.
  - باتوجه به اینکه اشتغال مجدد ازکارافتاده می‌تواند دلیل قطع مستمری ازکارافتادگی وی باشد، تمام بیمه‌شدگان و مستمری‌بگیران با یک کد ترجیحاً کد ملی شناسائی شوند و سیستم شبکه در شعب طوری طراحی شود تا در صورت اشتغال مجدد وی در هر کجای کشور سریعاً سازمان به موضوع پی برده و نسبت به قطع مستمری ازکارافتادگی وی به علت زایل شدن ازکارافتادگی اقدام نماید.

منابع و مأخذ

منابع فارسی

۱. ابن علی، علی‌اکبر، *مجموعه قوانین و مقررات کاروتأمین اجتماعی*، انتشارات مدیریت، تهران، ۱۳۸۲.
۲. ارقامی، شیرزاده، *مدل‌سازی علل حوادث، مجموعه مقالات سومین همایش ایمنی و بهداشت در معادن*، ۱۳۷۹، شاهرود.
۳. تیرگر، آرام، کوهپائی، علیرضا، الهیاری، علیرضا، علی‌محمدی، ایرج، *بهداشت حرفه‌ای*، چاپ اول، انتشارات اندیشه رفیع، تهران، ۱۳۸۴.
۴. جوانبخت، احمد، *نقش ایمنی در بهره‌وری و روشی برای اندازه‌گیری آن*، مجموعه مقالات سومین همایش ایمنی و بهداشت در معادن، ۱۳۷۹، تهران.
۵. دهقانی، علی، *اقتصاد خرد*، انتشارات ترمه، تهران، ۱۳۷۹.
۶. رسائی‌نیا، ناصر، *مجموعه قوانین و مقررات تأمین اجتماعی*، انتشارات ویستار، تهران، ۱۳۷۶.
۷. طبیبیان، محمد، *آشنایی با اصول علم اقتصاد در برنامه‌ریزی و توسعه*، مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، تهران، ۱۳۷۹.
۸. عصاریان، علیرضا، در راستای ایمنی و بهداشت کار، *مجله صنعت و ایمنی*، شماره ۸۲، تهران، ۱۳۸۰.

۹. عقیلی نژاد، ماشاءاله، مصطفایی، مسعود، *طب کار و بیماری‌های شغلی*، جلد اول، انتشارات ارجمند، تهران، ۱۳۷۹.
۱۰. فرجی، ذبیح اله، *انگیزش و هیجان*، انتشارات کسری، تهران، ۱۳۷۱.
۱۱. *فصلنامه تأمین اجتماعی*، شماره ۱۵، مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، تهران، زمستان ۱۳۸۲.
۱۲. *ماهنامه آماری حوادث*، معاونت اقتصادی و برنامه‌ریزی سازمان تأمین اجتماعی، دفتر آمار و محاسبات اقتصادی، تهران، ۱۳۸۲، ۱۳۸۴.
۱۳. محمدفام، ایرج، *نمونه‌برداری از رفتارهای ایمنی*، صنعت و ایمنی، شماره ۸۲، تهران، ۱۳۸۰.
۱۴. مریدی، سیاوش، *فرهنگ بیمه‌های اجتماعی*، مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی، تهران، ۱۳۷۹.
۱۵. والث، یان جی، *سیستم‌های ایمنی*، مترجم همایون لاهیجانیان، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ۱۳۷۹.

منابع انگلیسی

1. www.ilo.org/public
2. www.aspe.hhs.gov
3. www.ssa.gov
4. <http://www-ssw.issa.int>
5. <http://msn.careerbuilder.com>